

Scan deze QR code om de
lezingen te bekijken waarop
dit hoofdstuk gebaseerd is:

Schuldinvordering en de schuldenpiraal. Hoe het 'doen betalen' van achterstallen schuldproblemen verergert

Elias Storms

Schulden zijn alomtegenwoordig in het dagelijkse economische leven van gezinnen. Er zijn schulden in de vorm van een af te lossen krediet, zoals een lening voor een woning. Maar schulden verschijnen ook als uitgestelde betalingen: rekeningen die pas later worden vereffend, zoals ziekenhuisfacturen, *post paid*-telecomformules of uitstaande belastingen. Haast iedereen is dus verwickeld in schuld. Soms blijven schulden onbetaald tot na het verstrijken van hun betaaltermijn. Dat kan het resultaat zijn van een vergeetachtigheid of een kortstondige moeilijkheid, maar wanneer ze zich opstapelen, worden schulden onderdeel van grotere problemen met het gezinsbudget. Schulden kunnen dus zowel symptoom zijn van reeds bestaande budgettaire problemen, als resulteren in bijkomende moeilijkheden.

Pogingen om schulden in te vorderen en schuldenaren te laten betalen, zo zal ik in deze tekst laten zien, kunnen schuldproblemen verergeren door de budgetten van precaire gezinnen te destabiliseren en kunnen hen in een schuldenpiraal doen belanden. Een kritische blik op de praktijken van schuldinvordering is daarom onontbeerlijk voor een grondige aanpak van de schuldenproblematiek. De COVID-19-pandemie en haar impact op de inkomenszekerheid van heel wat Belgische huishoudens maakt deze kwestie enkel urgenter. Het is immers net in die situaties waarin het gebruikelijke ritme van inkomsten en uitgaven wordt verstoord dat het risico van een schuldenpiraal zich stelt. Een kleine schok kan een precair gezinsbudget uit balans brengen en resulteren in achterstallige betalingen. Wanneer die laattijdige betalingen vervolgens met hoogdringendheid worden ingevorderd, resulteert dat in andere achterstallen, met nieuwe invorderingen tot gevolg. Deze tekst belicht dit thema via een blik op de activiteit van schuldinvordering en de effecten daarvan op financieel kwetsbare gezinnen. Deze tekst is gebaseerd op doctoraats-

onderzoek gepubliceerd als *Schuld in meervoud. Een sociologische verkenning van schuldinvoordering tussen economie, recht en sociaal werk* (Storms 2020).

Het is belangrijk vooraf kort stil te staan bij wat schulden precies zijn. We denken bij ‘schulden’ vaak aan de gevolgen van het opnemen van geldkrediet of aankopen op afbetaling. Er zijn echter ook schulden met een andere oorsprong, zoals achterstallige rekeningen (voor bijvoorbeeld telecom of huur) of onbetaalde belastingen en boetes. Het zijn net dit soort ‘kredietloze schulden’ die het vaakst problematisch worden. De top drie meest voorkomende schulden bij diensten voor schuldbemiddeling in Vlaanderen (OCMW en CAW) zijn achterstallen voor nutsvoorzieningen (zoals water, gas en elektriciteit), schulden voor gezondheidszorg, en openstaande facturen voor telecom (Storms 2020: 34). We moeten dan ook af van het idee dat schuldproblemen louter bestaan uit ondoordacht gebruik van krediet. Helaas is die opvatting nog al te vaak aanwezig in beleidsvisies die de basis vormen van sociaal beleid rond schuld (zie Storms 2020: 37 e.v.).

1. Schuldinvoordering in de praktijk

Hoewel niet iedere schuld gepaard gaat met geldkrediet, heeft wel iedere schuld een ‘kredietzijde’: steeds is er iemand die aanspraak maakt op een nog te ontvangen som geld. Iedere schuld vormt zo een twee-eenheid: tegenover een schuldeiser die nog geld moet ontvangen, staat een schuldenaar die nog iets moet betalen. Zonder deze verplichting om een specifiek berekend bedrag te betalen, is er geen schuld, net zomin als er sprake kan zijn van een schuld zonder dat er een schuldeisende partij betrokken is.

Veruit de meeste uitstaande betalingsverplichtingen worden ‘als vanzelf’ voldaan omdat de schuldenaar uit zichzelf betaalt. Toch krijgt zowat iedereen regelmatig met invordering te maken. Invordering vindt plaats zodra de schuldeiser actieve stappen onderneemt om de schuldenaar tot betaling aan te sporen. Invordering vangt aan met een vraag om betaling, bijvoorbeeld door de schuldenaar aan de openstaande rekening te herinneren. Wanneer die eerste vraag tot betaling geen resultaat oplevert, volgen bijkomende herinneringen die de schuldenaar tot betaling moeten aanzetten, bijvoorbeeld per sms, telefoon of brief. Aan die communicaties gaan vaak uitgebreide planning en voorbereiding vooraf. De FOD Financiën, bijvoorbeeld, werkte samen met psychologen om via ‘nudging-zinnen’ in schriftelijke aanmaningen betalingsplichtigen tot betalen aan te zetten. Dat kunnen we ‘zachte invordering’ noemen. Naarmate de betaaldatum langer

is verstreken, nemen invorderingsacties echter meer zichtbare, directe en ‘harde’ vormen aan.

De overstap van ‘zachte’ naar actievere invordering volgt pas wanneer de schuld opeisbaar wordt, dus na het verstrijken van de betaaltermijn. Welke stappen de schuldeiser kan ondernemen om de schuldenaar tot betaling aan te zetten, hangt af van de aanwezigheid van een specifiek juridisch document: de ‘uitvoerbare titel’. Dat is een type akte, bijvoorbeeld een rechterlijk vonnis of een dwangschrift van de fiscus. Dit document is een juridische bekrachtiging van de betaalplicht van de schuldenaar en biedt de schuldeiser de mogelijkheid zijn recht te realiseren via de inschakeling van de openbare macht, namelijk de gerechtsdeurwaarder.

In de volgende punten bekijken we schuldinvoering in vogelvlucht vanaf het moment dat een schuld opeisbaar wordt. Deze beknopte weergave is evenwel een stevige versimpeling van een meer gevarieerde praktijk. De duidelijkste voorstelling van schuldinvoering vinden we bij die situaties waarin de schuldeiser een bedrijf of organisatie betreft die via een externe invorderaar, zoals een incassokantoor of een gerechtsdeurwaarder, de schuldenaar tot betaling probeert aan te manen. Daarover gaan de volgende alinea’s.

2. Minnelijke invordering: buitengerechtigke druk

Bij afwezigheid van een uitvoerbare titel is alleen ‘minnelijke invordering’ mogelijk. Het adjectief ‘minnelijk’ heeft hier niet de betekenis van ‘vriendelijk’, maar impliceert dat de aansporing tot betaling ‘buitengerechtigke’ blijft. Evenmin is de connotatie ‘zonder dwang’ van toepassing, want zoals we zullen zien, is het optreden van de schuldeiser of invorderaar geenszins vrij van druk.

Een eerste stap is wanbetalers herinneren aan hun plicht. Per brief wijst de schuldeiser de schuldenaar op de openstaande rekening. Ook een poging tot telefonisch contact behoort tot de mogelijkheden. Veel meer dan het versturen van post of het plegen van telefoontjes doen schuldeisers zelf doorgaans niet. Op dit punt aangekomen, kunnen zij een beroep doen op een externe partij die in hun naam betaling probeert los te weken. Wat in de wet ‘de activiteit van minnelijke invordering’ heet, kan worden uitgevoerd door advocaten, gerechtsdeurwaarders of incassokantoren.

Incassokantoren beschouwen zichzelf als aanbieders van een dienst, vergelijkbaar met bedrijven die schoonmaak of IT-ondersteuning verschaffen (Storms 2020: 136). Het domein van expertise van incassokantoren (die zichzelf ook vaak krediet-

beheerders noemen), is het snel en efficiënt innen van uitstaande facturen. In boekhoudkundig jargon heet dat het optimaliseren van de cashflow en het beperken van de *days sales outstanding*. Door de nadruk op financiële dienstverlening in de zelfpresentatie van incassokantoren, wordt duidelijk hoe ook de opvolging en invordering van schulden onderdeel is van financieel bedrijfsbeheer (zie Storms 2020: 130 e.v.). Alle organisaties – en zeker op winst gerichte ondernemingen – hebben baat bij het beheer van financiële risico's, aandacht voor liquiditeit en de bijbehorende opvolging van 'dubieuze vorderingen' in de boekhouding. Een dergelijk financieel management gaat veel verder dan het opvolgen van consumentenschulden, maar schuldinvordering maakt deel uit van deze boekhoudkundige bedrijfslogica.

De diensten die deze bedrijven aanbieden op het vlak van schuldinvordering bestaan uit het opvolgen van uitstaande facturen, het aanmanen tot betaling via allerlei kanalen, en indien nodig het overeenkomen en doen naleven van een afbetalingsplan. De bedrijfsleider van een incassokantoor omschreef hun werk als 'een herinnering en een aanmoediging [richting de schuldenaar], om te zeggen van "hé, er is iets dat u nog moet doen". Dat is onze functie en dat doen we op verschillende wijzen: schriftelijk, telefonisch, ter plaatse bezoeken.' Of het nu gaat om kleine of grote facturen, 'het probleem is hetzelfde: u moet de motivatie van de debiteur overschakelen naar groen'.

Wat wel en niet mag om een schuldenaar tot betalen aan te zetten, is bij wet afgebakend, maar de kern van minnelijke invordering bestaat uit het contacteren van de schuldenaar via post, telefoon, mail en (in sommige gevallen) huisbezoek. Welke communicatiemiddelen de invorderaar ook hanteert, de kern van de boodschap is steeds de urgentie van betaling: de schuldenaar moet spoedig actie ondernemen. Is het niet met betaling, dan wel met het opnemen van contact. Brieven benadrukken die urgentie door termijnen in hoofdletters of in vet te vermelden, door begrippen als 'ingebrekestelling' centraal te plaatsen, en door te melden dat bij gebrek aan betaling een juridische procedure zal volgen. Naarmate respons uitblijft, zal de toon van de invorderaar steeds strenger worden, in het vak ook wel een 'escalatiepolitiek' genoemd (Michielsen 2002: 77). Via uitgebreide digitale infrastructuur wordt de respons van de schuldenaar, alsook de naleving van eventuele afbetalingsplannen, van nabij opgevolgd.

De essentie van minnelijke invordering draait om het verhogen van de aanwezigheid van de schuld in het leven van de schuldenaar. Door spoed voorop te stellen, precieze termijnen te hanteren en mogelijke gevolgen aan te kondigen, proberen invorderaars de tijdsbeleving en prioriteitenstelling van schuldenaren te

beïnvloeden. Daarmee is de aanpak van invorderaars gericht op een gevoelsmatige reactie van de schuldeiser, om er zo voor te zorgen dat beschikbare middelen hun richting uitkomen. Hoewel de acties in het kader van minnelijke invordering beperkte bijkomende kosten met zich brengen, hebben ze een duidelijke impact op de betaalprioriteiten binnen het gezinsbudget.

Wat de minnelijke fase compliceert, is dat ook gerechtsdeurwaarders en advocaten aan minnelijke invordering kunnen doen, dus buiten de uitvoerbare titel om. De buitengerechtelijke betrokkenheid van deze beroepsgroep leidt tot heel wat verwarring bij de doorgaans beperkt geïnformeerde consument. Opvallend is dat incassokantoren zelf regelmatig een deurwaarder inschakelen om een brief te sturen wanneer schuldenaren geen gevolg geven aan hun eigen aanmaningen. Een brief met hoofding van een deurwaarderskantoor heeft vaak wel effect, zelfs wanneer die in deze minnelijke fase niet meer kan doen dan het incassokantoor zelf.

3. Gerechtelijke invordering: juridische uitvoering

Het is ook mogelijk om de betaling van schulden te doen nakomen via het rechtssysteem. Binnen het recht heeft de notie schuld een bredere betekenis dan louter een te betalen bedrag: het gaat om de gehoudenheid van iemand, namelijk de schuldenaar, om iets te doen (of net te laten) ten aanzien van een ander met een vorderingsrecht, namelijk de schuldeiser. Het recht organiseert dus veel meer dan enkel geldelijke schulden volgens de principes van schuldeiser en schuldenaar, maar ook geldschulden worden in deze termen geconceptualiseerd. Binnen het recht verandert een geldschuld van gedaante: het is niet langer een economische betaling maar een juridische binding. Invorderen is daardoor niet louter ‘doen betalen’ maar ‘doen nakomen van verplichtingen via juridische middelen’.

Wanneer een geldschuld juridisch is bekrachtigd, kan de schuldeiser de betaling ervan afdwingen via de daartoe voorziene regels en procedures. Dat is wat er gebeurt bij gerechtelijke invordering: de schuldeiser schakelt een gerechtsdeurwaarder in die, als onderdeel van de openbare macht, de schuldenaar via allerlei middelen tot betaling kan dwingen. Daartoe is een uitvoerbare titel vereist, doorgaans in de vorm van een dwangschrift of een gerechtelijk vonnis. Met een dergelijk document kan een deurwaarder ‘gedwongen tenuitvoerlegging’ starten. Via die weg kunnen goederen of inkomsten van de schuldenaar via beslag rechtstreeks worden aangewend om diens schuld te delgen.

Bij de gerechtelijke invordering van geldschulden verloopt deze ‘gedwongen tenuitvoerlegging’ doorgaans via beslag op goederen van de schuldenaar. Bij een dergelijk beslag wijst de gerechtsdeurwaarder aan welke goederen kunnen dienen tot het aflossen van de schuld. In een volgende stap kunnen deze goederen worden verkocht om zo de schuld te delgen. Dat is tenminste de theorie: het ophalen en veilen van goederen kost immers geld en tijd, waardoor er netto vaak weinig overblijft om de schulden in te lossen. In de praktijk is beslag daardoor vooral een drukmiddel om de schuldenaar tot betaling aan te zetten.

Gerechtelijke invordering via beslag op roerende goederen omvat verschillende stappen: het overmaken van de uitvoerbare titel en een betalingsbevel aan de schuldenaar, vervolgens beslaglegging op diens goederen, het aankondigen van en uiteindelijk de daadwerkelijke verkoop. Bij ieder van deze stappen kan de schuldenaar tot (gedeeltelijke) betaling overgaan om de procedure te stoppen. De volledige keten wordt dus zelden volledig doorlopen, al is het maar omdat deurwaarders vaak moeten vaststellen dat er amper goederen zijn om beslag op te leggen. Van belang is dat iedere schakel in deze keten niet enkel de druk tot betaling verder verhoogt, maar ook grote kosten met zich brengt. Kosten die bij wet zijn vastgelegd en die de gerechtsdeurwaarder verplicht doorrekent aan de schuldenaar (en die, als die niet kan betalen, voor de rekening van de opdrachtgevende schuldeiser zijn). Ook wanneer een afbetalingsplan is overeengekomen maar niet precies wordt gevolgd, brengt de hervatting van de procedure bijkomende kosten teweeg. Vermeerdering van de oorspronkelijke schuld met 500 tot 800 euro is daardoor geen uitzondering. Zeker wanneer meerdere gerechtelijke invorderingsprocedures tegelijk lopen, resulteert dat in een stevige verhoging van de schuldenlast.

4. Invordering als verhoogde aanwezigheid

Het onderscheid tussen minnelijke en gerechtelijke invordering is voornamelijk een wettelijke opdeling. Met name in de doorleefde ervaring van schuldenaren speelt het een beperkte rol. Hoewel er ‘in de feiten’ een grote discrepantie bestaat, zeker wat betreft de inschakeling van dwingende maatregelen en de bijbehorende kostenverhoging, zijn de verschillen amper aanwezig in de perceptie en beleving van de schuldenaar. Net omdat incassokantoren en deurwaarders in de ogen van vele schuldenaren over dezelfde mogelijkheden beschikken, is er vaak weinig verschil in hun reactie op beide. Bovendien bieden deurwaarders en incassokantoren aan schuldeisers vaak een ‘totaalpakket’ van invordering aan, met een

minnelijke oplossing indien mogelijk en een juridisch vervolg indien nodig. Dat maakt de grens tussen minnelijke en gerechtelijke invordering bijzonder vloeibaar, zowel in de praktijk als in de beleving door de schuldenaar.

De verschillen tussen interventies in minnelijke en gerechtelijke fase zijn echter wezenlijk. Gedurende gerechtelijke uitvoering zijn de gerechtsdeurwaarders onderdeel van de openbare macht waardoor ze een bijzondere dwang kunnen uitoefenen. Bij minnelijke invordering blijven de mogelijkheden beperkt tot aanmanen en onderhandelen. Dat impliceert dat ook de bijkomende kosten bij minnelijke invordering erg beperkt blijven, terwijl die bij de gerechtelijke piste bijzonder hoog kunnen oplopen. In die zin 'maakt' de gerechtelijke weg wat anders van de schuld, zowel door die te beschouwen als een juridische verplichting, als door de bijkomende kosten die het uiteindelijk te betalen bedrag verhogen.

Tegelijk is er een belangrijke gelijkenis in de wijze waarop beide vormen van invordering hun doelen proberen te verwezenlijken, of preciezer: in de wijze waarop ze de schuldenaar proberen te beïnvloeden. Telkens dringt de invorderaar de persoonlijke levenssfeer van de betalingsplichtigen binnen om de directe aanwezigheid van de schuld in hun dagelijks leven te vergroten. Met deze aanwezigheid proberen invorderaars een effect te sorteren op de betalingsprioriteiten van de schuldenaren, om op die manier betalingen te ontvangen. Het is echter precies dat effect op uitgavenpatronen dat schuldenaren in kwetsbare situaties in de problemen brengt.

5. De kwetsbare schuldenaar en de schuldenpiraal

Het begrip 'financiële kwetsbaarheid' (Lusardi, Schneider & Tufano 2011) verwijst naar een gebrek aan weerbaarheid om onverwachte uitgaven het hoofd te kunnen bieden. Gezinnen met zowel een laag inkomen als beperkt spaargeld zijn kwetsbaar: schokken in het budget (zowel stijgende uitgaven als terugvallende inkomsten) brengen het budget uit balans. Deze financiële kwetsbaarheid beperkt zich niet tot lage-inkomensgroepen: er bestaat ook een fragiele middenklasse (Engbersen, Snel & Kremer 2017). Zo blijkt dat een op de drie Belgen niet aan sparen toekomt en dat een op de vier Belgen in een gezin leeft dat geen grote onverwachte uitgaven aankan.⁶¹

⁶¹ Cijfers respectievelijk afkomstig uit de studie *Sparen of niet* van de FSMA uit maart 2017, en uit de EU-SILC-peiling uit 2017, waarbij gepeild werd naar de mogelijkheid om een onverwachte uitgave van ongeveer 1 100 euro te betalen uit eigen middelen.

Zoals we eerder zagen, vormen de tussenkomsten van invorderaars een directe interventie in de persoonlijke levenssfeer van schuldenaren. Ze worden geconfronteerd met dringende eisen tot betaling van vaak substantiële sommen in verhouding tot het beschikbare gezinsbudget. Deze pogingen tot invordering worden als directe dreiging ervaren, waardoor de aanmaningen een sterke emotionele impact hebben (Custers 2017). Het zijn daarbij vooral deurwaarders die bij gerechtelijke invordering strenge maatregelen kunnen opleggen. Wanneer die met een – door schuldenaren al dan niet correct begrepen – rechterlijk gezag nagenoeg onmiddellijke betaling vragen, verstoort dat het uitgavenpatroon van schuldenaren.

Met name in situaties van verhoogde financiële kwetsbaarheid kan de strenge eis tot betaling een schokgolf teweegbrengen. Personen met meer betalingsverplichtingen dan beschikbaar budget rangschikken de prioriteiten van hun uitgaven volgens gepercipieerde, onmiddellijke, tastbare gevolgen van wanbetaling (Tach & Greene 2014). Schuldenaren met moeilijkheden raken ‘heel gefixeerd op het nu’, in de woorden van een schuldbemiddelaar (Storms 2020: 317). Om aan de dringend geëiste betalingen te kunnen voldoen, stellen schuldenaren andere betalingen uit waardoor nieuwe problemen ontstaan. De huishuur kan misschien wachten om voorrang te geven aan de deurwaarder die eveneens betaling vraagt. Maar wanneer de huisbaas begint in te vorderen, moeten andere uitgaven wachten, wat tot weer nieuwe problemen leidt. Zelfs wanneer de invorderaar toelaat om in maandelijks schijven af te betalen, liggen deze deelbetalingen voor preciaire schuldenaren vaak zo hoog dat elders achterstallen ontstaan. Wanneer bovendien een deelbetaling in een gerechtelijke procedure wordt overgeslagen, veroorzaakt de hervatting van de procedures opnieuw bijkomende kosten.

Op deze manier kan een ‘spiraal van schulden’ ontstaan. De strenge eis tot snelle betaling geeft een wankel budget een stevige duw. Zeker bij gezinsbudgetten met beperkte buffers heeft dat een domino-effect. Door prioriteit te geven aan de meest directe invordering ontstaan elders problemen (nieuwe schulden of achterstallen in lopende afbetalingsplannen), wat weer leidt tot bijkomende stappen in invorderingsprocedures en bijbehorende kosten. De ‘spiraal van schulden’ omvat dus een samenspel van budgettaire krapte bij de schuldenaar, de door de invorderaar geëiste timing van betalingen, de bijkomende kosten van invordering en de mogelijke verstoring van het uitgavenpatroon door andere onverwachte uitgaven. Het is door hun rol in dit samenspel dat invorderingspraktijken problematische schuldsituaties kunnen verergeren.

Het valt te verwachten dat de strijd tegen de COVID-19-pandemie, met onder andere de tijdelijke sluitingen in verscheidene sectoren, ook heel wat gezinnen richting een schuldenspiraal duwt. Deze ontwikkelingen hebben de financiële kwetsbaarheid van huishoudens ongetwijfeld vergroot (al is de precieze impact ervan nog niet gemeten). Zelfs een tijdelijke terugval van het gezinsinkomen kan in preciaire situaties tot achterstallen leiden, waarna strenge invordering een domino-effect in werking zet. Het is met andere woorden van bijkomend belang om in deze context extra inschikkelijkheid aan de dag te leggen bij invordering bij kwetsbare gezinnen. Tegelijk kan deze COVID-19-context een bijkomende aanleiding vormen om schuldinvoering structureel te hertekenen.

6. Schuldinvoering als deelprobleem aanpakken

Deze beknopte introductie in de wereld van schuldinvoering maakt duidelijk dat invorderaars als incassokantoren en gerechtsdeurwaarders niet enkel met schuld omgaan, maar die schuld ook actief vormgeven. Hun activiteiten hebben effecten op de schuld, zowel op de wijze waarop de schuld door de schuldenaar wordt ervaren, als op het te betalen bedrag. Zeker bij financieel kwetsbare schuldenaren kan invordering een grondige verergering van probleemsituaties veroorzaken. Een belangrijk onderdeel in de aanpak van de schuldenproblematiek is daarom het vermijden van de schuldenspiraal. Dat vergt een grondige herziening van de wijze waarop schulden worden ingevorderd, zeker ten aanzien van preciaire schuldenaren. Daarbij is een belangrijke rol weggelegd voor zowel schuldeisers en -invorderaars, als de makers van overheidsbeleid.

"Zeker bij financieel kwetsbare schuldenaren kan invordering een grondige verergering van probleemsituaties veroorzaken. Een belangrijk onderdeel in de aanpak van de schuldenproblematiek is daarom het vermijden van de schuldenspiraal."

Ten eerste is het van belang dat invorderaars voldoende flexibiliteit aan de dag leggen wanneer het aankomt op het toestaan van afbetalingsplannen. Daarbij is aandacht nodig voor de hoogte van de gevraagde deelbetalingen om te vermijden dat deze maandelijkse uitgaven het budget van de schuldenaar zodanig verstoren dat nieuwe problemen ontstaan. Zeker wanneer professionele schuldhulpverleners actief zijn, zouden schuldeisers en -invorderaars meer moeten vertrouwen op hun expertise en onafhankelijke bemiddelingspositie.

Ten tweede zou het netwerk van bestaande schuldbemiddeling verder moeten worden ondersteund en uitgebreid. Daarbij moet breed en toegankelijk generalistisch sociaal werk gecombineerd worden met specialistische schuldhulpverlening, zodat schuldenaars met problemen sneller worden geholpen, zowel wanneer ze zelf naar hulp op zoek gaan als wanneer ze via laagdrempelige eerstelijns hulp naar specialisten worden doorverwezen. Schuldhulpverlening en -bemiddeling spelen een belangrijke rol bij de snelle centralisatie van schulden om bijkomende kosten te vermijden en te voorkomen dat schuldsituaties van kwaad naar erger evolueren.

Ten derde is een ingrijpende herziening aangewezen van de wijze waarop betalingen juridisch worden afgedwongen. Met name aan de orde is een bijsturing van deurwaarderskosten, zeker als we in rekening nemen dat de huidige vergoedingen gebaseerd zijn op een Koninklijk Besluit uit 1976 terwijl de werkwijze van deurwaarderskantoren intussen grondig is veranderd. Dit punt sluit aan bij de nood aan een bredere modernisering van het ambt van gerechtsdeurwaarder, met onder andere een aanpassing van hun vergoedings- en verdienmodel.⁶²

Ten slotte is het voor de aanpak van schulden en het vermijden van de schulden-spiraal fundamenteel om tot een snelle centralisatie te komen van schulden ten aanzien van eenzelfde schuldenaar. Enkel op deze manier kan vermeden worden dat verschillende schulden parallel worden ingevorderd en ieder afzonderlijk het budgettaire evenwicht van de schuldenaar verstoren en bijkomende kosten met zich brengen. Slechts door de organisatie van schuldinvoering structureel te hertekenen en grondig na te denken over de rollen van schuldeiser, incassokantoor, gerechtsdeurwaarder en schuldbemiddelaar kan het probleem van de schulden-spiraal worden aangepakt.

62 In dit kader is het rapport *De modernisering van de functie van gerechtsdeurwaarder* een belangrijkste eerste stap, in 2018 opgesteld door André Michielsens en Luc Chabot in opdracht van minister van Justitie Koen Geens.

Literatuur

- Custers, A. (2017). Falling Behind: Debtors' Emotional Relationships to Creditors. In: A. Mooney & E. Sifaki (Eds.), *The Language of Money and Debt* (pp. 163-185). Cham: Springer International Publishing.
- Engbersen, G., Snel, E., & Kremer, M. (Eds.). (2017). *De val van de middenklasse? Het stabiele en kwetsbare midden*. Den Haag: Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid.
- European Union Statistics on Income and Living Conditions (EU-SILC) (2017). Geraadpleegd van https://circabc.europa.eu/sd/a/56efa8cc-18f4-42f9-8d22-f938e8664faf/2017_Questionnaire_NL.pdf.
- FSMA (2017, 27 maart). *Sparen, of niet*. Studie Wikifin.be. Geraadpleegd van <https://www.wikifin.be/sites/default/files/documents/2017-03-onderzoek.pdf>.
- Lusardi, A., Schneider, D., & Tufano, P. (2011). Financially Fragile Households: Evidence and Implications. *Brookings Papers on Economic Activity*, Spring 2011, 88-134.
- Michielsens, A. & Chabot, L. (2018). *De modernisering van de functie van gerechtsdeurwaarder*. Rapport in opdracht van Minister van Justitie Koen Geens, 29 juni 2018. Geraadpleegd van https://justitie.belgium.be/sites/default/files/rapport_modernisering_functie_gerechtsdeurwaarder.pdf.
- Miechielsen, M. (2002). *Debiteurenbeheer in de praktijk*. Antwerpen: Standaard Uitgeverij.
- Storms, E. (2020). *Schuld in meervoud. Een sociologische verkenning van schuldinvoering tussen economie, recht en sociaal werk*. Doctoraal proefschrift. Antwerpen: Universiteit Antwerpen. Geraadpleegd van <http://www.eliasstorms.net/schuld-in-meervoud>.
- Tach, L.M. & Greene, S.S. (2014). Robbing Peter to Pay Paul: Economic and Cultural Explanations for How Lower-Income Families Manage Debt. *Social Problems*, 61(1), 1-21.